

DE ONTEIGENINGSPROCEDURE

DE ONTEIGENINGSPROCEDURE

Editors

JAN GHYSELS, ROBERT PALMANS
en ALOÏS VAN OEVELEN

Auteurs

SIDNEY BERNEMAN
JAN GHYSELS
JEAN LAENENS
BRUNO NACKAERTS
PATRICK PEETERS
DIRK SCHEERS
PIET Taelman
ALOÏS VAN OEVELEN
STIJN VERBIST
LODE VRANCKEN

intersentia

Antwerpen – Oxford

CROW

Centrum voor
Recht
Ontzigen
Waardigen

De onteigeningsprocedure
Jan Ghysels, Robert Palmans en Aloïs Van Oevelen (editors)

© 2007 Intersentia
Antwerpen – Oxford
<http://www.intersentia.be>

ISBN 978-90-5095-660-4
D/2007/7849/16
NUR 823

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgevers.

WOORD VOORAF

Het Centrum voor Recht, Onteigening en Waardering (hierna: CROW) beoogt om op een wetenschappelijke manier de (rechts)problemen inzake onteigening te bestuderen en voorstellen tot oplossing te formuleren.

Vorig jaar organiseerde het CROW een studiedag over de voorafgaande fase bij onteigeningen, waarvan de referaten nadien in boekvorm werden gepubliceerd (J. Ghysels en R. Palmans (eds.), *Onteigeningen. De voorafgaande fase*, Antwerpen, Intersentia, 2006, xvi + 320 p.).

In het voorliggende boek zijn de referaten opgenomen die werden gehouden op het colloquium dat door het CROW op 27 oktober 2006 werd georganiseerd over de onteigeningsprocedure. Deze gerechtelijke fase neemt een aanvang met een eenzijdig verzoekschrift dat door de onteigende overheid bij de bevoegde rechter wordt ingediend, nadat is gebleken dat het te onteigenen goed niet tegen een redelijke prijs in der minne kan worden verworven.

Bij deze gerechtelijke fase is het van belang dat de juiste procedure wordt toegepast, welke ook de wettelijke basis is op grond waarvan de onteigening plaatsheeft. Zoals bekend, zijn er immers drie types van onteigeningsprocedures naargelang de spoed waarmee de onteigening moet worden doorgevoerd, namelijk 1) de ‘gewone’ of gemeenrechtelijke onteigeningsprocedure, die wordt beheerst door de wet van 17 april 1835 “op de onteigening ten algemenen nutte”, te lezen in samenhang met de wet van 27 mei 1870 “houdende vereenvoudiging van de administratieve formaliteiten inzake onteigening ten algemene nutte”; 2) de ‘spoedprocedure’, geregeld door de wet van 10 mei 1926 “tot instelling van een rechtspleging bij dringende omstandigheden inzake onteigening ten algemene nutte”; 3) de ‘procedure bij hoogdringende omstandigheden’, die is opgenomen in art. 5 van de wet van 26 juli 1962 “betreffende de onteigening ten algemenen nutte en de concessies voor de bouw van autosnelwegen”.

Aangezien de onteigende zich in een ongelijke positie bevindt ten opzichte van de onteigende overheid, is het belangrijk dat de rechtsbescherming degelijk is uitgebouwd. Daarom wordt in de eerste bijdrage die in dit boek is opgenomen door prof. Patrick Peeters (K.U.Leuven) op overzichtelijke wijze uiteengezet in hoeverre

die rechtsbescherming wordt geboden door het Arbitragehof, de Raad van State en de burgerlijke rechter.

Een vaak terugkerend probleem bij onteigeningsprocedures is de kwestie in hoeverre de procedureregelen van het Gerechtelijk Wetboek, die als de gemeenrechtelijke regelen moeten worden beschouwd, van toepassing zijn op de onteigeningsprocedures. In zijn uiteenzetting onderzoekt prof. Jean Laenens (Universiteit Antwerpen) een aantal knelpunten op dit vlak.

De drie hierboven genoemde onteigeningsprocedures worden behandeld in de bijdragen van enerzijds mr. Jan Ghysels (advocaat bij de balie te Brussel) en de heer Lode Vrancken (vrederechter te Genk), en anderzijds de heer Stijn Verbist (assistent K.U.Leuven). De eerste en de tweede auteur bespreken de als achterhaald beschouwde ‘gewone’ onteigeningsprocedure van de wet van 17 april 1835 en leggen er de nadruk op dat deze wet nog altijd van kracht is en dat deze procedure in de praktijk nog wordt toegepast. De ‘gewone’ onteigeningsprocedure wordt vervolgens nog eens op een overzichtelijke wijze uiteengezet door de heer Dirk Scheers (rechter in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen en lector aan de Plantijn Hogeschool te Antwerpen). S. Verbist geeft een mooi overzicht van de voormelde ‘spoedprocedure’ en de ‘procedure bij hoogdringende omstandigheden’, waarvan hij de toepassingsvoorwaarden en het verloop schetst.

In de volgende bijdrage, van de hand van prof. Piet Taelman (U.Gent), komt het deskundigenonderzoek inzake onteigeningen aan bod. Zoals uit de reeds genoemde bijdrage van prof. J. Laenens naar voren komt, blijkt ook bij het deskundigenonderzoek de gespannen verhouding tussen de procedurevoorschriften van de drie voormelde Onteigeningswetten en die van het Gerechtelijk Wetboek.

Raadsheer Sidney Berneman (Hof van Beroep Antwerpen) bespreekt in zijn tekst de eigen aard van de herzieningsprocedure, geregeld in artikel 16 van de Onteigeningswet hoogdringende omstandigheden van 26 juli 1962, en gaat na tot welke problemen deze procedure aanleiding geeft op het stuk van de rechtsmacht, de bevoegdheid, de rechtsgang, het bepalen van de vorderingsgerechtigde, de termijn voor het instellen van de vordering, de herziening in meer of in min, en de gevolgen van de erkenning van de onregelmatigheid van de onteigening.

De studie van de heer Bruno Nackaerts (ambtenaar bij FOD Financiën) vormt in het Nederlandse taalgebied één van de grondigste analyses van het recht van wederoverdracht in het geval de onteigenende overheid de onteigende goederen niet gebruikt voor het doel waarvoor ze werden onteigend. De auteur ontleedt nauwgezet de

juridische kwalificatie, de kenmerken, de toepassingsvoorwaarden en de uitoefeningswijze van deze rechtsfiguur.

Ter afronding worden door ondergetekende in dit boek enkele algemene slotconclusies geformuleerd.

Ik druk de hoop uit en ik ben er ook van overtuigd dat de rechtspracticus – zowel de ambtenaar als de advocaat en de magistraat – in dit boek kwalitatief hoogstaande en voor de rechtspraktijk nuttige informatie vindt over alle aspecten van de drie voormelde onteigeningsprocedures.

Prof. Dr. Aloïs VAN OEVELEN
Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen

INHOUD

WOORD VOORAF	v
--------------------	---

DE RECHTSBESCHERMING DOOR HET ARBITRAGEHOF EN DE RAAD VAN STATE IN HET ONTEIGENINGSCONTENTIEUX

PATRICK PEETERS	1
Afdeling 1. Inleiding	1
Afdeling 2. De rechtsgang naar de Raad van State en naar de burgerlijke rechter .	2
Afdeling 3. Beoordeling door het Arbitragehof van andere ongelijkheden in het onteigeningscontentieux	14
§ 1. De verschillende behandeling van onteigende en onteigenaar in de Wet van 26 juli 1962	14
§ 2. De verschillende behandeling tussen houders van een eigen- domsrecht, verweerders tegen een vordering tot onteigening, enerzijds, en houders van een eigendomsrecht, partijen in een kortgedingprocedure, anderzijds	16
§ 3. De verschillende behandeling van de eigenaars en de vrucht- gebruikers, enerzijds, en van derden belanghebbenden op grond van huur, gebruikspand, gebruik of bewoning, anderzijds	17
§ 4. De verschillende behandeling ter zake van de vaststelling van de onteigeningsvergoeding	18
Afdeling 4. De uitbreiding van de toetsingsbevoegdheid van het Arbitrage- hof en de samenloop van grondrechten	22
Afdeling 5. Besluit	28

ONTEIGENINGSPROCEDURES EN HET GERECHTELIJK WETBOEK

JEAN LAENENS en DIRK SCHEERS	29
Afdeling 1. Inleiding	29
Afdeling 2. Onteigeningswet 1962	31
§ 1. Algemeen	31
§ 2. Rechtsingang	32

§ 3. Termijnregeling	33
§ 4. Kosten	37
§ 5. Dwangsom	38
Afdeling 3. Slotbeschouwing	39

DE GEWONE ONTEIGENINGSPROCEDURE VOOR DE RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG

DIRK SCHEERS	41
Afdeling 1. Begrip	41
Afdeling 2. Principes inzake onteigening	41
Afdeling 3. Procedure overeenkomstig de Wet van 17 april 1835 en de Wet van 27 mei 1870	43
§ 1. De bevoegdheid	43
§ 2. De verschillende fasen	43
A. De administratieve fase	43
B. De gerechtelijke fase	45
1. Neerlegging van de stukken	45
2. Inleidende zitting	46
3. Belangen van derden	47
4. Regelmatigheidsvonnis	48
5. Onteigeningsvonnis	50
6. Deskundigenonderzoek	52
a. Facultatief karakter	52
b. Aantal deskundigen en opdracht	52
c. Installatievergadering	52
d. Mededeling van stukken	53
e. Het verslag van de deskundigen	54
7. Terechtzitting	55
8. Vonnis dat de vergoeding bepaalt	56
9. Rechtsmiddelen	57
a. Verzet	57
b. Hoger beroep	58
c. Cassatievoorziening	60
Afdeling 4. De vergoeding na onteigening	60
§ 1. Consignatie	60
§ 2. De inbezitstelling	61
§ 3. De betaling	62
Afdeling 5. Besluit	62

**DE GEWONE ONTEIGENINGSPROCEDURE VAN DE WET
VAN 17 APRIL 1835**

JAN GHYSELS en LODE VRANCKEN	63
Afdeling 1. Geldt de Wet van 17 april 1835 nog?	63
§ 1. Probleemstelling	63
§ 2. De Wet van 17 april 1835 geldt nog	66
§ 3. Wat zijn de gevolgen van de vaststelling dat de Wet van 17 april 1835 nog geldt?	70
§ 4. Hoe verhouden de Wet van 17 april 1835 en de Wet van 26 juli 1962 zich?	71
§ 5. De Wet van 10 mei 1926	73
Afdeling 2. De administratieve fase van de Wet van 27 mei 1870	77
§ 1. Inleiding	77
§ 2. De wettelijke grondslag van de onteigening en het administratief toezicht	78
§ 3. Het openbaar onderzoek	79
A. Het openbaar onderzoek is verplicht	79
B. De uitzondering: de onteigening door de wet	79
C. Voorwerp van het openbaar onderzoek: het plan met het tracé der werken en de innemingen	80
D. Termijn van het openbaar onderzoek	81
E. De organisatie van het openbaar onderzoek	81
F. Toezicht op het naleven van de formaliteiten	85
G. De sanctie op het schenden van de administratieve formaliteiten	85
H. Verzamelen en behandelen van de bezwaren en opmerkingen	86
§ 4. De onderhandeling	88
Afdeling 3. De gerechtelijke procedure van de Wet van 17 april 1835	88
§ 1. Geen gerechtelijke fase zonder voorafgaande onderhandelingen ...	88
§ 2. De neerlegging van het administratief dossier ter griffie	89
A. Wat moet er neergelegd worden?	89
B. Kennisgeving van de neerlegging en de inzage van het administratief dossier	90
§ 3. De dagvaarding in onteigening	90
A. Wie moet gedagvaard worden?	90
B. Bekendmaking van de dagvaarding	92
C. De termijn van dagvaarding	93
D. Inhoud van de dagvaarding	95
E. Gevolg van de dagvaarding	95

§ 4. Keuze van woonplaats	96
§ 5. De belanghebbende derden	96
§ 6. De inleidingszitting	98
A. De onteigende is vertegenwoordigd door een advocaat	98
B. De onteigende is aanwezig, doch niet vertegenwoordigd door een advocaat	99
C. De onteigende laat verstek gaan	100
§ 7. Speciale procedureregels	100
A. Advies van het openbaar ministerie	100
B. Kamer met drie rechters	101
C. De procedure wordt steeds geacht op tegenspraak te zijn gevoerd	102
D. Tussengeschillen	103
E. De vonnissen zijn steeds uitvoerbaar bij voorraad	103
§ 8. Het onderzoek van de regelmatigheid van de onteigening	103
A. Het opwerpen van excepties door de onteigende	103
B. De inhoud van het onderzoek	104
C. De onregelmatige onteigening	104
D. De regelmatige onteigening: declaratief vonnis	105
E. Overschrijving op het hypotheekkantoor	106
§ 9. Het deskundigenonderzoek	106
§ 10. Het vonnis over de onteigeningsschade	107
§ 11. De consignatie en de verdeling van de onteigeningsvergoeding ...	108
§ 12. De inbezitstelling	109
§ 13. Het hoger beroep	110
A. De vonnissen die vatbaar zijn voor hoger beroep	110
B. De termijn	110
1. De beroepstermijn	110
2. De termijn van verschijning	110
C. De vorm	111
D. De inhoud	111
E. Het belang	111
F. De procedure	111
§ 14. Het recht van wederoverdracht	112
Afdeling 4. Besluit	114

BIJZONDER PROCESRECHT INZAKE DE ONTEIGENING TEN ALGEMENEN NUTTE

STIJN VERBIST	117
1. Inleiding: niet dringend, dringend, hoogdringend	117
2. Situering	118
3. Toepassingsgebied	120
A. Theorie vs. praktijk	120
B. De Gewone Onteigeningswet (GO)	120
C. De Onteigeningswet Dringende Omstandigheden (ODO)	122
D. De Onteigeningswet Hoogdringende Omstandigheden (OHO) ..	123
4. Enkele elementen uit het procedureverloop	129
A. De Onteigeningswet Dringende Omstandigheden	129
B. De Onteigeningswet Hoogdringende Omstandigheden	131
5. Besluit	136

HET DESKUNDIGENONDERZOEK IN ONTEIGENING

PIET TAEKMAN	137
Afdeling 1. Inleiding	137
Afdeling 2. Deskundigenonderzoek in onteigeningszaken en de invloed van regelen van burgerlijk procesrecht	143
§ 1. Aanstelling van (een) gerechtsdeskundige(n)	143
A. Verplicht versus facultatief karakter van het deskundigen- onderzoek	143
B. Keuze van de gerechtsdeskundige(n)	145
C. Kennisgeving van de opdracht – Aanvaarding of weigering ..	149
§ 2. Opdrachtoomschrijving	151
A. Verbod overdracht van rechtsmacht	151
B. Omschrijving van de opdracht	152
§ 3. Verloop van het deskundigenonderzoek in onteigeningszaken ...	154
A. Schets van het verloop onder Wet van 1835	154
B. Schets van het verloop onder Wet van 1926	157
C. Schets van het verloop onder Wet van 1962	157
D. Derden en het deskundigenonderzoek	165
E. Bijstand domeindeskundigen en administratieve medewerkers	166
§ 4. Het contradictoir karakter van het deskundigenonderzoek in onteigeningszaken – het pijnpunt van de termijnen	167
§ 5. Rechterlijke controle	172

§ 6. Deskundigenverslag	173
A. Inhoud en vormvereisten	173
B. Taal	173
C. Eed	174
§ 7. Verhaalmiddelen tegen de deskundigen in onteigeningszaken	176
A. Kwaliteitsvereisten waaraan een gerechtelijk deskundige dient te beantwoorden	176
B. Wraking	177
C. Vervanging	177
D. Door de Onteigeningswetgeving bepaalde specifieke sancties	178
§ 8. Kosten	179
Afdeling 3. Verhaalbaarheid van kosten van bijstand	180
§ 1. De klassieke rechtspraak van het Hof van Cassatie	181
§ 2. De ommezwaai: het cassatiearrest van 5 mei 2006	183

DE HERZIENINGSPROCEDURE

SIDNEY BERNEMAN	189
Afdeling 1. Wordingsgeschiedenis	189
Afdeling 2. Aard van de vordering in herziening	193
Afdeling 3. Rechtsmacht, bevoegdheid en aanleg	197
Afdeling 4. Termijn voor het instellen van de vordering tot herziening	204
Afdeling 5. Door wie kan de herziening worden gevorderd?	207
Afdeling 6. De rechtsingang	212
Afdeling 7. Tussengeschiedenissen en bewijs	213
Afdeling 8. Herziening in meer	216
Afdeling 9. Herziening in min	218
Afdeling 10. Gevolgen van de erkenning van de onregelmatigheid van de onteigening	220
Afdeling 11. Vordering tot wederoverdracht	221
Afdeling 12. Rechtsmiddelen	223
Afdeling 13. Gerechtskosten en kosten van verdediging	223

HET RECHT VAN WEDERAFSTAND

BRUNO NACKAERTS	227
Afdeling 1. Inleidende opmerkingen en situering	227
§ 1. Inleiding	227

§ 2. Invloed van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)	228
A. Het proportionaliteitsbeginsel of de fair balance test en artikel 1 van het Eerste Protocol zoals toegepast in consorten Motais de Narbonne tegen de Franse Staat	228
B. Beneficio Cappella Paolini tegen San Marino	229
C. Schadevergoeding op basis van artikel 41 EVRM	230
D. Conclusie	231
Afdeling 2. Oorsprong en basiskenmerken van het recht van wederafstand . . .	232
§ 1. De teksten	232
A. Artikel 23 van de Wet van 17 april 1835	232
B. De Wet van 27 mei 1870	233
C. Verslag van de bijzondere commissie van de Kamer	233
§ 2. Basiskenmerken	235
A. Geen terugwerkende kracht	235
B. Een recht dat uitsluitend aan de verkoper of onteigende behoort	235
C. Geen terugnameplicht	236
D. Geen ontbindend beding	236
E. Geen recht van wederinkoop	237
F. Gelijkenis met een verkoopbelofte	238
§ 3. Zakelijk recht of schuldvordering, onroerende dan wel roerende schuldvordering	239
A. Relevantie van de kwalificatie	239
B. Geen volgrecht	240
C. Risico van de zaak	240
§ 4. Overdraagbaarheid van het recht van wederafstand	240
A. Het recht van wederafstand kan worden vervreemd	240
B. Vereiste handelingsbekwaamheid	241
§ 5. Het recht van wederafstand behoort enkel toe aan de eigenaars . . .	241
A. Doortrekken van de gevolgen van de gerechtelijke onteigening naar minnelijke verwervingen	241
B. Artikel 53 Pachtwet	242
§ 6. Ondeelbaarheid	242
§ 7. Fiscaal statuut	243
A. Registratierechten	243
B. Zegelrechten	244
C. Randgevallen	244
Afdeling 3. Toepassingsvoorwaarden van het recht van wederafstand	245
§ 1. Eerste voorwaarde: verwerving op basis van een onteigeningsbesluit of van een acute onteigeningsdreiging	246

A.	Onteigeningsbesluit	246
B.	Onteigeningsdreiging?	246
C.	Brede interpretatie door de administratie	248
D.	Stipulatie in de akten betreffende het polderdorp Doel	248
§ 2.	Tweede voorwaarde: de vroegere eigenaar heeft niet aan het recht van wederafstand verzaakt	249
§ 3.	Derde voorwaarde het goed heeft de bestemming niet gekregen waarvoor het verworven werd	250
A.	Aanvaarding van de niet-aanwending	250
B.	Van wie moet de erkenning van de niet-aanwending uitgaan?	251
C.	Onteigening voor derden	252
D.	Aanwending overeenkomstig het doel van de onteigening ...	253
E.	Aanwending bestaande uit de doorverkoop van de onteigende goederen	255
§ 4.	Vierde voorwaarde er is geen verjaring of verval ingetreden	257
A.	Verjaring	257
B.	Verval	258
C.	Wijze van bekendmaking	259
D.	Inhoud van het document waaruit de wil tot uitoefening van het recht van wederafstand blijkt	262
E.	Bestemming	262
§ 5.	Vijfde voorwaarde: het recht wordt op ondeelbare wijze uitgeoefend door al de onteigenden of al hun rechthebbenden ...	263
§ 6.	Zesde voorwaarde het recht werd niet uitgesloten door de wet ...	264
A.	Impliciete uitsluiting van het recht van wederafstand bij onteigening bij stroken waarbij het doel van de onteigening bestaat uit het doorverkopen van de onteigende goederen ...	264
B.	Expliciete uitsluiting van het recht van wederafstand	266
C.	Gebouwen die gedeeltelijk getroffen werden door het onteigeningsbesluit, toepassing van artikel 51 van de Wet van 16 september 1807	267
D.	Verplicht aanbod aan de Vlaamse Landmaatschappij	267
Afdeling 4.	De uitoefening van het recht van wederafstand	268
§ 1.	Algemene beginselen	268
A.	Een akkoord over de wederafstand maar niet over de prijs ...	268
B.	Geen akkoord over het principe van de wederoverdracht ...	269
C.	Kosten en gerechtskosten	269
§ 2.	Aandachtspunten bij het verlijden van de authentieke akte	270
A.	Rechten door de onteigenaar toegestaan	270
B.	Wijzigingen in de juridische status van het goed	270

§ 3. Prijs van de wederafstand	272
A. Principe	272
B. Niet terug te betalen delen van de vergoeding of prijs	273
1. Bezitsverlies en gebruikersvergoedingen	273
2. Vergoedingen “roerend bij vervroeging”	273
3. Geschiktheidswaarde, minderwaarde van het restant en wederbeleggingskosten	273
4. Geschiktheidswaarde	274
5. Wederbeleggingsvergoeding	275
C. Identificatie van de vergoedingsbestanddelen	275
D. Wat met aan derden uitgekeerde uitwinningsvergoedingen? ..	276
§ 4. Schadevergoeding bij miskennen van het recht van wederafstand	277
§ 5. Tegen wie wordt het recht van wederafstand uitgeoefend?	277
Besluit	279

ALGEMENE CONCLUSIES

ALOÏS VAN OEVELEN	281
1. De noodzaak aan rechtsbescherming	281
2. Het spanningsveld tussen de procedureregels van het Gerechtelijk Wetboek en die van de Onteigeningswetten	283
3. Het naast elkaar bestaan van drie onteigeningsprocedures	284
4. Het recht van wederoverdracht	285

